

Posvojenje i udomiteljstvo

Bek, Ivana

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:645401>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-10-02**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

IVANA BEK

ZAVRŠNI RAD

POSVOJENJE I UDOMITELJSTVO

ČAKOVEC, rujan 2020.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ
Čakovec

ZAVRŠNI RAD

IME I PREZIME PRISTUPNIKA: Ivana Bek

TEMA ZAVRŠNOG RADA: Posvojenje i udomiteljstvo

MENTOR: doc.dr.sc. Adrijana Višnjić Jevtić

ČAKOVEC, rujan 2020.

SADRŽAJ

SAŽETAK	1
SUMMARY	2
UVOD	3
1. POSVOJENJE	4
1.1. PRIJE POSVOJENJA.....	4
1.2. PRISTANAK RODITELJA NA POSVOJENJE	5
1.3. NAKON POSVOJENJA.....	6
1.4. PROBLEMI SUSTAVA REPUBLIKE HRVATSKE	6
2. UDOMITELJSTVO	7
2.1. TRADICIONALNO UDOMITELJSTVO.....	8
2.2. UDOMITELJSTVO KAO ZANIMANJE	8
2.3. SRODNIČKO UDOMITELJSTVO	9
2.5. PREDNOSTI / POTEŠKOĆE RAZVOJA U UDOMITELJSTVU	10
3. INSTITUCIONALIZACIJA DJECE	11
4. DEINSTITUCIONALIZACIJA DJECE	12
5. PRAVA DJETETA	15
6. NAPUŠTANJE DJETETA	17
7. EMOCIONALNI I PSIHIČKI RAZVOJ DJETETA	18
8. POTENCIJALNI PROBLEMI	19
8.1. NEDOVOLJNA INFORMIRANOST	20
8.2. TRAJANJE POSTUPKA.....	20
8.3. OKOLINA	21
8.4. SPREMNOST RODITELJA NA POSVOJENJE	21
9. EDUKACIJE I SPREMNOST STRUČNJAKA U RADU S DJECOM	23
LITERATURA	26

IZJAVA O IZVORNOSTI ZAVRŠNOG RADA.....	28
---	-----------

SAŽETAK

Svako dijete ima pravo, volju i želju da bude sretno, a na odraslima je da mu to omoguće, pripomognu i to u što ranijoj dobi. U ovom radu objasniti ću ključne pojmove posvojenja i udomiteljstva. Spomenuti ću razlike i sličnosti, njihove pravne odredbe, početak postupka i pozitivne, te negativne ishode. Svako dijete ima pravo na odrastanje u zajednici, ne nužno s biološkom obitelji, a na nama je da pružimo djetetu osnovne uvjete i mogućnosti za uživanje vlastitih prava. Kasnije u radu, spomenuti ću i razloge odvajanja djeteta od bioloških roditelja te način njegove prilagodbe u novoj obitelji, zajednici i u radu odgojno – obrazovnih ustanova. Svrha ovog rada jest upoznavanje s pojmovima posvojenje, udomiteljstvo, općenitim pravima djeteta na odrastanje u zajednici (obitelji) te shvaćanje tih pojmova u pozitivnom kontekstu, kao način prihvaćanja različitosti društva i različitih načina ostvarivanja obitelji. Upoznavanjem i shvaćanjem postupaka posvojenja i udomiteljstva radi se na smanjenju postotka diskriminacije netradicionalnih obitelji i radi se na poboljšavanju razumijevanja i prihvaćanja različitosti među pojedincima.

KLJUČNE RIJEČI

Posvojenje, udomiteljstvo, obitelj, razumijevanje, prava djeteta

SUMMARY

Every child has the right, will and desire to be happy, and an adult is here to enable him that right and help him from an early age. In this paper, we will explain terms and concepts of adoption and foster care. We will mention the differences and similarities, their legal provisions, the beginning of the proceedings and the positive and negative outcomes. Every child has the right to grow up in a community, not necessarily with a biological family, and it is up to us to provide the child's conditions and opportunities to enjoy their own rights. Later in the paper, we will mention the reasons of child's separation from the biological parents in the way of their adaptation in the new family, community and in adjustment in institutions of education and care. The purpose of this paper is to get acquainted with the concepts of adoption, foster care, in general children rights to grow up in a community (family) and understand these concepts in a positive context, as a way to accept the differences of society and different ways of family realization. Getting to know and understand adoption and foster care procedures reduces the percentage of discrimination against non-traditional families and works to improve the understanding and acceptance of differences between people.

KEYWORDS

Adoption, foster care, family, understanding, children's rights

UVOD

Posvojenje je pojam koji se koristi već stoljećima u različitim oblicima, te je postajalo prije nastanke države i prava. Proizašlo je iz egzistencijalnih potreba čovjeka i različitih motiva te stoga pod različitim nazivima. Kroz godine, motivi i ljudski interesi za posvojenjem su se mijenjali, od ne imanja djece ili muških potomaka u svrhu produživanja obiteljskog imena, loze, do osnovne potrebe za zaštitom djeteta i pružanjem ljubavi u slučaju izostajanja roditeljske skrbi. Zanimarivši razloge početnog iniciranja posvojenja, svrha odnosno krajnji ishod se sastoji od formiranja pojedinca uz pretpostavke za normalan daljnji razvoj od najranije dobi. Posvojenje otvara mogućnost i drugoj strani, posvojiteljima, za priliku roditeljstva osobama koje nemaju ili ne mogu imati djece. U tome slučaju, ljudi koji žele obogatiti nečije djetinjstvo pružanjem topline, utjehe i prilike za rast i razvoj, djetetu kojemu je bez krivnje uskraćeno ono što mu po prirodi pripada, dobivaju priliku za istim. Odnos posvojenja nema koristi za samo jednu stranu, već su obje strane komplementarne.

Tako Opća deklaracija o pravima čovjeka (1948) određuje da svi muškarci i žene, bez ikakvih ograničenja glede rase, državljanstva ili vjere imaju pravo sklopiti brak i osnovati obitelj (čl. 16., st.1) te nadalje da djeca imaju pravo na obiteljsku brigu i pomoć (čl. 25., st. 2). Zatim slijedi Deklaracija o pravima djeteta (1959) u kojoj se prvi put jasno određuju prava djeteta. Ona se sastoji od načela o pravima djeteta, od toga da dijete ima pravo biti voljeno i shvaćeno, rasti pod okriljem brige i odgovornosti roditelja, pravo da ga se zaštiti od svih oblika zanemarivanja, okrutnosti, iskorištavanja, pravo na ime, državljanstvo, obrazovanje i dr. Ustav Republike Hrvatske odredbama čl. 61. – 64. (2010) određuje da djeca i mladež uživaju posebnu zaštitu, kako obiteljsku tako i društvenu. To je njihovo pravo, a na obitelji i društvu je dužnost da im na najbolji mogući način osiguraju realizaciju istoga. Obiteljski zakon Republike Hrvatske (2014) definira posvojenje kao „poseban oblik obiteljskopavnog zbrinjavanja i zaštite djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi koji posvojiteljima omogućuje roditeljstvo i stjecanje prava na roditeljsku skrb“ (čl. 122., st. 1. i 3.)

1. POSVOJENJE

U suvremeno doba, nakon II. svjetskog rata, svrha posvojenja postala je zbrinjavanje djece koja su ostala bez roditeljske skrbi zbog smrti roditelja ili drugih razloga. Posvojenje je čin koji odiše plemenitošću, no u suštini i težak proces, gledajući s psihološke strane. Posvojitelji tako zadovoljavaju svoju potrebu i želju za postajanjem roditelja, no moraju biti spremni prihvatiti dijete koje nije biološki njihovo i biti spremni na očitu činjenicu da će tom djetetu trebati neprocjenjivo vrijeme za prilagodbu. Dijete se mora priviknuti ne samo na nove roditelje, već na novu okolinu, užu i širu obitelj te na drugačiji život (Jakovac – Lozić, 2000).

1.1. PRIJE POSVOJENJA

Posvojenje prvenstveno mora biti usmjereno ka dobrobiti djeteta i jedan je od najprikladnijih oblika zaštite djece bez roditeljske skrbi. Posvojenjem započinje roditeljski odnos između tuđeg maloljetnog djeteta – posvojčeta i punoljetne osobe – posvojitelja (Obiteljski zakon, 2014). U samom početku postupka zasnivanja posvojenja Centar za socijalnu skrb procjenjuje osobine potencijalnih posvojitelja u odnosu na djetetovu dobrobit. Prije samog postupka posvojenja, potencijalni posvojitelji moraju ispunjavati određene kriterije kako bi ih se smatralo podobnima za roditelje. Biološki roditelj nije dužan jamčiti da posjeduje osobine i kvalitete koje vam dopuštaju da donesete zaključak da će biti dobar roditelj. Suprotno tome, posvojitelj, mora unaprijed dati jamstvo da posjeduje osobine i kvalitete koje će ga učiniti dobrim roditeljem, ukoliko dobije priliku za tim. Postupak za zasnivanje posvojenja je upravni postupak, kojeg po službenoj dužnosti, kao stvarno nadležno tijelo, pokreće i vodi centar za socijalnu skrb ovisno o lokaciji prebivališta ili boravišta djeteta. Prije pokretanja postupka, osobe koje žele posvojiti dijete moraju se obratiti centru za socijalnu skrb prema svojem prebivalištu te zatražiti sastavljanje mišljenja o podobnosti posvojitelja za posvajanje. Centar u sastavljanju sagledava sve bitne čimbenike, poput međusobnog odnosa bračnih partnera, njihov psihološki profil, stambene uvjete, zaposlenost, organizaciju života, kako bi utvrdili jesu li zadovoljene opće pretpostavke za posvojenje. Važno je da dijete dolazi u okolinu koja će

zadovoljiti njegove emocionalne potrebe i sigurnost, ali isto tako i osnovne materijalne uvjete. Nakon što se mišljenje centra pokaže pozitivno, posvojitelji predaju prijedlog za posvojenje onim centrima za socijalnu skrb gdje postoji vjerojatnost da se nalazi dijete sa zadovoljenim pretpostavkama za posvojenje. Kad se pretpostavke na strani djeteta i njegovih roditelja ispune, kažemo da dijete ima pasivnu – adoptivnu sposobnost, odnosno da može biti posvojeno. Posvojenje se započinje prvom i osnovnom činjenicom, a to je ako je u interesu djeteta. Interes djeteta zahtijeva provjeru od strane tijela koje zasniva posvojenje, odnosno provjeru svih okolnosti s obzirom na osobine djeteta. To se odnosi na okolnosti djetetova odrastanja, okolnosti od strane biološke obitelji, ima li dijete još braće i sestara i imaju li oni pasivnu – adoptivnu sposobnost, odnosno jesu li već posvojeni. Na kraju bitna je i ocjena djeteta u odnosu na posvojitelje, to jest, jesu li oni najbolji izbor za pojedino dijete. Kada su pretpostavke na strani posvojitelja zadovoljene, za njih kažemo da imaju aktivnu – adoptivnu sposobnost (SIMPOZIJ socijalnih radnika, 2004)

1.2. PRISTANAK RODITELJA NA POSVOJENJE

Prije pokretanja procesa posvajanja, odnosno da bi dijete moglo biti posvojeno, potreban je pristanak bioloških roditelja na posvajanje. Dijete ima pravo na život s roditeljima i roditelj ima pravo na život s djetetom, osim ako je to suprotno dobrobiti djeteta. Konvencija o pravima djeteta (1989) jamči djetetu da neće biti odvojeno od bioloških roditelja protiv njihove volje, osim kada nadležna tijela odluče da je takvo razdvajanje nužno i u najboljem interesu djeteta. Roditelji svoj pristanak daju nadležnom centru za socijalnu skrb koji vodi postupak posvojenja. Službena osoba roditelje mora obavijestiti o svim pravnim posljedicama posvojenja. Najvažnije da budu upozoreni na činjenicu da zasnivanjem posvojenja prestaju sve pravne veze s djetetom te da neće znati tko je posvojio dijete, niti gdje se ono nalazi. Pristanak se također smatra teškom odlukom, te roditelji imaju rok od tri do deset dana za promjenu mišljenja i povlačenje pristanka. Postoje i slučajevi, Zakonom određeni, u kojima nije potreban pristanak roditelja na posvojenje. Iznimke se rade u slučaju ukoliko je roditelju već oduzeta roditeljska skrb, kod roditelja koji je lišen poslovne sposobnosti,

koji je maloljetan, a nije sposoban shvatiti značenje posvojenja, te roditelj kojem nije poznato boravište barem posljednjih šest mjeseci te se ne brine za dijete.

1.3. NAKON POSVOJENJA

Posvojenje je zasnovano kad rješenje o posvojenju postaje pravomoćno. Nakon što centar za socijalnu skrb donese rješenje, pravosudnu odluku o posvajanju dostavljaju matičaru. Matičar je obvezan upisati posvojenje u maticu rođenih sa svim novim podacima koji se odnose na dijete. Nakon što je posvojenje zasnovano, posvojeno dijete ima isti pravni status kao i biološko dijete posvojitelja. Podaci o posvojenju su službena tajna, odnosno sve službene osobe koje sudjeluju u procesu su zakonski obvezne na tajnost te podliježu i kaznenoj odgovornosti. U odnosu na dijete, posvojitelj je dužan najkasnije do sedme godine djetetovog života, reći djetetu da je posvojeno. Nakon što je dijete punoljetno, ima pravo na uvid u maticu rođenih, te spis o posvojenju koji čuva centar za socijalnu skrb.

1.4. PROBLEMI SUSTAVA REPUBLIKE HRVATSKE

Tijekom 2019. godine u Republici Hrvatskoj je posvojeno 85 djece. Višestruko više, ukupno 450 djece, ima sve uvjete za posvojenje. Istodobno, na posvojenje čekaju 1.400 posvojitelja, a njih 851 na listi je za posvojenje dulje od tri godine. Porazni podaci o tempu posvojenja u Hrvatskoj ne mijenjaju se godinama, a država ne čini ništa da bi takav negativan trend promijenila. Ovo su brojke, ali iza svake od njih stoji jedno nesretno dijete koje čeka svoju novu obitelj koju možda nikad neće dočekati, a isto tako i posvojiteljski par koji želi pružiti ljubav i dom djetetu, ali za to možda nikad neće imati priliku (Topčić – Rosenberg, 2019 prema Kokorić, 2019). Tijekom istraživanja (Kralj, Modić - Stanke, Topčić - Rosenberg, 2014) pokazalo se da se s djecom uopće ne razgovara da bi ona shvatila koje su njihove dugoročne opcije, što je za njih bolje i što da očekuju. Socijalni radnik koji dijete odvede udomitelju vrlo rijetko kasnije viđa to dijete, iako bi trebao biti stalna figura koja prati dijete tijekom boravka u udomiteljskoj obitelji i objašnjavati djetetu sve što se događa. Te su osobe, međutim,

djeci skoro nepoznate. Istraživanja (Kralj, Modić - Stanke, Topčić - Rosenberg, 2014) potvrđuju je da djeca uopće ne razumiju razliku između udomiteljstva i posvojenja, odnosno što to za njih točno znači. Osnovnu informaciju o tome dobivaju s interneta, od druge djece u udomiteljskim obiteljima ili od samih udomitelja. Broj djece koja čekaju posvojenje zadnjih je godina u značajnom porastu. Broj djece u domovima povećao se s 907 u 2015. godine na 1032 krajem 2018. godine. Broj djece u udomiteljskim obiteljima u istom je razdoblju porastao sa 1.888 na 2.276, a broj djece s ispunjenim pretpostavkama za posvojenje gotovo za stotinu veći je nego prije četiri godine. Ukupan broj posvojene djece povećao se samo za šest, pa je 2015. godine bilo posvojeno 126 djece, a 2018. godine 132. Broj parova koji čekaju posvojenje godišnje raste za 250. Svi oni ispunjavaju uvjete da budu roditelji. Njihov broj raste dvostruko brže od godišnjeg broja djece koja se posvoje. Na kraju 2018. godine na dijete je čekalo 1.272 posvojitelja. Poražavajuće je da njih preko 800 na posvojenje čeka duže od tri godine (Topčić – Rosenberg, 2019 prema Kokorić, 2019).

2. UDOMITELJSTVO

Udomiteljstvo je oblik skrbi izvan vlastite obitelji kojim se korisniku (djetetu ili odrasloj osobi) osigurava smještaj i skrb u udomiteljskoj obitelji, odnosno, prehranu, čuvanje, odgoj, briga o zdravlju i obrazovanju, te osiguravanju drugih potreba .Ono je najbolji oblik neinstitucionalne skrbi izvan vlastite, biološke obitelji. Takvim oblikom skrbi se djetetu pruža obiteljska skrb i odgoj u zamjenskoj, udomiteljskoj obitelji. Udomiteljstvo ne može obavljati osoba u čijoj su obitelji poremećeni obiteljski odnosi ili je izrečena mjera za zaštitu prava i dobrobiti djeteta, koja ima bolest ili stanje kojim bi bilo ugroženo zdravlje ili drugi interesi korisnika ili koja je društveno neprihvatljivog ponašanja. (Zakon o udomiteljstvu, NN 115/18, 2019)

U pravilu udomiteljstvo je privremeno, dok se ne srede prilike u biološkoj obitelji ili se ne donese odluka o trajnom zbrinjavanu djeteta. Ipak, nerijetko se događa da dijete ostane kod udomitelja do svoje punoljetnosti. Djeca koja se smještaju u udomiteljske obitelji najčešće su djeca bez odgovarajuće roditeljske skrbi, djeca žrtve obiteljskog

nasilja, te djeca s tjelesnim, mentalnim, intelektualnim ili osjetilnim oštećenjima, odnosno problemima u ponašanju.

2.1. TRADICIONALNO UDOMITELJSTVO

Tradicionalno udomiteljstvo podrazumijeva pružanje usluge smještaja djetetu i odrasloj osobi u skladu sa zakonom kojim se uređuju socijalne usluge u sustavu socijalne skrbi. U tradicionalnom udomiteljstvu pruža se usluga smještaja istoj vrsti korisnika, posebno djeci, a posebno odraslim osobama, osim kada postoji potreba o zajedničkom smještaju roditelja s djetetom, braći i sestrama, maloljetnim roditeljima ili bračnim/izvanbračnim drugovima. Udomitelj koji pruža oblik tradicionalnog udomiteljstva ostvaruje pravo na opskrbninu odnosno pravo na naknadu za rad udomitelja (Zakon o udomiteljstvu, 2019, čl. 11).

2.2. UDOMITELJSTVO KAO ZANIMANJE

Obavlja se u obliku standardnog udomiteljstva i specijaliziranog udomiteljstva za djecu. Udomitelj koji obavlja specijalizirano udomiteljstvo za djecu pruža uslugu smještaja i složeniju, specifičnu skrb:

- djetetu s problemima u ponašanju kojem je određena mjera povjerenja udomiteljskoj obitelji sukladno propisima o obiteljskopravnoj zaštiti
- djetetu i mlađoj punoljetnoj osobi s problemima u ponašanju kojima je izrečena odgojna mjera sukladno propisima o kaznenopravnoj zaštiti
- djetetu i mlađoj punoljetnoj osobi s teškim tjelesnim, intelektualnim, osjetilnim, komunikacijskim ili višestrukim teškoćama u razvoju ili
- teško bolesnom djetetu i mlađoj punoljetnoj osobi (Zakon o udomiteljstvu, 2019 čl.12)

Udomitelj koji obavlja udomiteljstvo kao zanimanje ima pravo na opskrbninu (naknadu za rad udomitelja), prava iz mirovinskog i obveznog zdravstvenog osiguranja i prava za vrijeme nezaposlenosti kao zaposlena osoba.

2.3. SRODNIČKO UDOMITELJSTVO

Srodničko udomiteljstvo mogu obavljati osobe koje su u rodu s djetetom, odnosno baka, djed, stric, teta, ujak, braća/polubraća, sestre/polusestre, unuci te njihovi braćni/izvanbraćni drugovi. U iznimnim slučajevima udomiteljstvo mogu obavljati i drugi srodnici djeteta, ukoliko centar procijeni da je to u najboljem interesu za dijete.

2.4. OBVEZE CENTRA ZA SOCIJALNU SKRB

Zakon o udomiteljstvu (2019) obvezuje Centar da upozna udomitelja s osobinama djeteta, njegovim dotadašnjim životom, zdravstvenim stanjem i potrebama, poteškoćama koje postoje i koje se mogu očekivati. Centar je dužan s korisnikom ustanoviti ciljeve koji se žele postići individualnim planom promjene. Također je obvezan pripremiti dijete, njegovu vlastitu i udomiteljsku obitelj za smještaj te pravovremeno osigurati udomitelju isprave radi prijave boravišta i ostvarivanja zdravstvene zaštite korisnika. Napokon i dostaviti centru udomitelja rješenje o prizatom pravu na socijalnu uslugu smještaja kod udomitelja i individualni plan promjene.

Dom socijalne skrbi i centar za pružanje usluga u zajednici obvezni su informirati sve zainteresirane osobe o udomiteljstvu te surađivati s centrima za socijalnu skrb, udrugama i drugim organizacijama civilnog društva, školama i drugim ustanovama, sredstvima javnog informiranja u promicanju udomiteljstva u zajednici. Kroz godinu trebaju provoditi edukaciju za udomitelje, pružati stručnu pomoć i potporu udomitelju i korisniku, organizirati i provoditi povremene grupe podrške udomiteljima i korisnicima i provoditi individualno i grupno savjetovanje udomitelja i korisnika. Nakon isteka vremena udomljenja, na centru je da sudjeluje u pripremi djeteta za povratak u vlastitu obitelj, posvojenje ili samostalan život te prilikom premještaja

korisnika u drugu udomiteljsku obitelj ili kod drugog pružatelja usluge. (Zakon o udomiteljstvu, 2019, čl. 48)

2.5. PREDNOSTI / POTEŠKOĆE RAZVOJA U UDOMITELJSTVU

Svrha udomiteljstva je omogućiti djetetu bez adekvatne roditeljske skrbi odrastanje u zamjenskoj obitelji, stoga je veoma bitna da svi koji sudjeluju u tom postupku budu spremni pružiti djetetu najoptimalniju opciju. Prilikom pružanja smještaja djetetu treba se voditi se računa da udomiteljska obitelj može pružiti dobro okruženje za to dijete, s obzirom na njegove osobine. Cilj je da dijete ne mijenja udomiteljske obitelji, već da u jednoj obitelji ostane sve dok traje potreba za udomljavanjem.

Prednosti	Poteškoće
<ul style="list-style-type: none">• djeca postižu dobre rezultate u psihosocijalnom funkcioniranju, slici o sebi, samopoštovanju te u percepciji socijalne podrške• imaju manje stresnih događaja nego djeca u dječjim domovima• djeca u specijaliziranom udomiteljstvu imaju zadovoljenu potrebu za sigurnošću i ljubavlju, privatnošću i poštovanjem, socijalnom interakcijom i participacijom	<ul style="list-style-type: none">• prosječna dob u vrijeme smještaja je 7,4 godine• iskustvo dugotrajnog boravka u skrbi izvan vlastite obitelji (prosječno 10,5 g.)• prevladava hitan smještaj bez mogućnosti prethodnog upoznavanja udomitelja• specifični problemi udomljene djece vezani su uz odnose s biološkim roditeljima, školsko postignuće, nepripremljenost za samostalan život i sl.

Slika 2 Izvor: Žižak, A. (2015). Udomiteljstvo djece u Hrvatskoj. Zagreb: UNICEF Ured za Hrvatsku

3. INSTITUCIONALIZACIJA DJECE

Institucionalizacija djece postaje najčešći oblik skrbi za djecu u Europi, pa i u samoj Hrvatskoj, tijekom 20. stoljeća. Primarna nakana institucionalizacije djece počivala je na zaštiti djece i mladih, no vodeći se Konvencijom o dječjim pravima, samim smještajem djeteta u instituciju, krše se prava djece. Svako dijete ima pravo živjeti u obitelji, no institucionalna skrb svojom kulturom i način života u njoj, ne pruža obiteljsko okruženje. Suvremena istraživanja zaključuju nužno izbjegavanje smještaja vrlo male djece (od rođenja do 3. godine) u ovakav oblik skrbi radi iskazanih negativnih posljedica psihološkog i socijalnog tipa. Promjenom smještaja te odvajanjem – kod malog djeteta se javlja očaj, tjeskoba i tuga, što utječe i na kasniji razvoj (Sladović Franz, Kregar Orešković, Vejmelka, 2007). Opća kultura institucija odiše depersonaliziranim pristupom, nametanjem okvira vremena za aktivnosti poput buđenja, spavanja i igranja; ne uvažujući individualne želje i potrebe djeteta. Sovar (2014) prenosi još neka od negativnih obilježja: izolacija djece od prvobitne zajednice, smještaj djeteta u instituciju često nije vođen dobrobiti djeteta, nedostaje prisnost, njega i ljubav, neke od institucija ne pružaju potrebnu stimulaciju prilagođenu djeci, malo ili nimalo mogućnosti za druženje djece s drugom djecom koja nisu u instituciji, nasilje prisutno među i nad djecom, ne zadovoljavaju psihološke potrebe djece, izlazak iz institucija nerijetko rezultira vraćanjem u institucije u odrasloj dobi (psihijatrijske bolnice, zatvor). Zbog nedostatka stručnih timova i manjka stimulacije u radu institucija, djeca nemaju uvjete za oporavak od eventualnih trauma iz prethodnog smještaja.

Loši pokazatelji razvoja djece smještene u institucije potaknuli su traženje i razvijanje alternativnih oblika skrbi. Najprimjereniji zamjenski oblik obiteljske skrbi je udomiteljstvo. U udomiteljskoj obitelji djeci se omogućuje odrastanje, razvoj i iskustvo života u obiteljskom okruženju.

4. DEINSTITUCIONALIZACIJA DJECE

Suprotno institucionalizaciji djece, nastaje pojam deinstitutionalizacija koja se temelji na poštivanju dječjih prava. Prema Ministarstvu za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku, deinstitutionalizacija je proces kojim se omogućava drugačiji oblik smještaja i skrbi djeci smještenoj u domovima za djecu i mlade bez odgovarajuće roditeljske skrbi te domovima za djecu i mlade s problemima u ponašanju. Cilj je prevencija institucionalizacije, odnosno prevencija smještaja u domove navedenih korisnika.

Deinstitutionalizacija podrazumijeva brigu o djeci koja su unutar institucija te njihov prebačaj u neinstitutionalne uvjete te razvoj mjera koje će umanjiti postotak djece izdvojene iz obitelji ili pak pružanje prikladne skrbi djeci kojoj je nužan boravak izvan obitelji (Sovar, 2014). Dobrobit djece osnovna je dužnost društva, institucija, ali i pojedinca. Povezuje se s podrškom roditeljstva i obitelji u cjelini. Kako bi se zaštitila djetetova dobrobit i podržalo roditeljstvo, neophodna je pravilna i učinkovita intervencija institucija koje su nadležne u radu s djecom. Iako je institucionalna skrb još uvijek najčešći oblik izvanobiteljskog zbrinjavanja djece u većini europskih zemalja, daljnji razvoj slijedi smjer deinstitutionalizacije, restrukturiranja institucionalne skrbi, jačanja prevencije i mjera izdvajanja djece iz bioloških obitelji i razvijanja alternativnih oblika zbrinjavanja. Poticanje obiteljskog smještaja umjesto institucionalnog u skladu je i s preporukama Vijeća Europe, Odbora za prava djeteta Ujedinjenih naroda i drugih međunarodnih organizacija. Budući da je odredbama Konvencije o pravima djeteta zajamčeno pravo djeteta na odrastanje u obiteljskom okruženju, smještaj djeteta u ustanove socijalne skrbi treba biti iznimka i koristiti se samo u situacijama kada je to neophodno, a sve se više usmjeravati na obiteljske oblike skrbi i razvoj usluga podrške u zajednici (Sovar, 2014).

U Hrvatskoj, unazad desetak godina, slijede mnogi pozitivni pomaci. Najveća pozornost je upućena na bolje uvjete u domovima za djecu, dok se manje pozornosti usmjerilo na nepotrebne smještaje djece u institucije te ostanak u njima. Unatoč pozitivnom napretku, prisutne su dvojbe oko potpune afirmacije i podržavanja deinstitutionalizacije te zalaganja za domove kao najboljeg rješenja za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi. Zbog toga, djeca su i dalje podvrgnuta smještaju u institucijama unatoč velikim mogućnostima za alternativnom skrbi

(udomiteljske/posvojiteljske obitelji). Provođenje procesa deinstitucionalizacije i transformacije obveza je Republike Hrvatske i sukladno Konvenciji UN-a o pravima djeteta, Europskoj konvenciji o ljudskim pravima i Strategiji Europa 2020 te drugim dokumentima. Pristupanjem Republike Hrvatske Europskoj uniji provedeno je i intenzivirano usklađivanje zakonodavnog okvira, tako i u praksi na području djece, socijalne uključenosti i drugim područjima, gdje je Ministarstvo socijalne politike i mladih provelo niz mjera i aktivnosti. Svrha je smanjiti ulazak u institucije i povećati izlazak iz institucija u nove oblike skrbi, posebno stimulirajući obiteljsku reintegraciju – uz garanciju jedne ili više usluga podrške obitelji u lokalnoj zajednici. Poseban izazov u provođenju mjera predstavlja unapređenje sustava i uspostavljanje mreže socijalnih usluga za obitelji i djecu u svrhu sprječavanja napuštanja djece i izdvajanja djece iz obitelji te nastavak procesa transformacije i deinstitucionalizacije domova za djecu i razvoj izvaninstitucionalnih usluga kroz transformaciju domova za djecu u pružatelje usluga u zajednici. Aktivna politika deinstitucionalizacije nužan je preduvjet za mogućnost ostvarivanja prava na život u zajednici djece s teškoćama u razvoju, osoba s invaliditetom, djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi i djece i mladih s problemima u ponašanju. Ministarstvo socijalne politike i mladih je u partnerstvu s Ministarstvom zdravstva, socijalne skrbi i javne sigurnosti Sjeverne Irske te Northern Ireland Co-operation Overseas – NICO (Twinning partner iz zemlje članice EU) provelo Twinning projekt „Unaprjeđenje kapaciteta stručnjaka za zaštitu prava i interesa djece i mladih smještenih u domove za djecu i mlade s problemima u ponašanju“. U projektne aktivnosti su uključeni stručnjaci svih 11 domova za djecu i mlade s problemima u ponašanju u RH. Opći cilj projekta bio je unaprijediti kapacitete Ministarstva socijalne politike i mladih s ciljem veće kvalitete zaštite prava i interesa djece i mladih smještenih u domove za djecu i mlade s problemima u ponašanju. Svrha projekta bila je povećati kompetencije stručnjaka zaposlenih u domovima za djecu i mlade s problemima u ponašanju. Projekt je bio podijeljen u pet komponenti:

1. Provedba procjene vještina stručnjaka i ravnatelja domova za djecu i mlade s problemima u ponašanju te analiza suradnje i koordinacije između relevantnih dionika koji se bave zaštitom prava i interesa djece i mladih s problemima u ponašanju
2. Poboljšanje suradnje i koordinacije među relevantnim dionicima koji se bave zaštitom prava i interesa djece i mladih s problemima u ponašanju

3. Poboljšanje upravljačkih i stručnih vještina ravnatelja domova za djecu i mlade s problemima u ponašanju

4. Poboljšanje vještina stručnjaka koji rade s djecom i mladima s problemima u ponašanju, kao i vještina za rad s roditeljima i ostalim bitnim predstavnicima zajednice kroz osposobljavanje budućih predavača

5. Olakšavanje profesionalnog razvoja stručnjaka i sprječavanje izgaranja na poslu (Operativni plan deinstitutionalizacije i transformacije domova socijalne skrbi i drugih pravnih osoba koje obavljaju djelatnost socijalne skrbi u republici hrvatskoj 2014 – 2016, 2016).

S ciljem podrške deinstitutionalizacije i transformacije domova socijalne skrbi za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi i djecu i mlade s problemima u ponašanju, Ministarstvo socijalne politike i mladih predložilo je poboljšanje dostupnosti i kvalitete usluga za djecu i mlade u svim područjima Republike Hrvatske kroz:

- osiguravanje prava djeteta na obitelj kroz prevenciju izdvajanja djece iz primarnih obitelji i osiguravanje obiteljske skrbi,
- širenje lepeze izvaninstitucionalnih usluga za djecu u zajednici i koordinaciju pružanja istih,
- proširivanje usluge poludnevnog i cjelodnevnog boravka i organiziranog stanovanja,
- proširivanje usluge savjetovanja i pomaganja obitelji – savjetodavni individualni i grupni rad s roditeljima i udomiteljima,
- proširivanje usluge savjetovanja i pomaganja pojedincu – djeci i mladima koji izlaze iz skrbi te podršku djeci i mladima nakon izlaska iz skrbi,
- jačanje kapaciteta stručnjaka, udomitelja i drugih pružatelja socijalnih usluga za pružanje socijalnih usluga
- poboljšanje socijalnog planiranja i planiranja usluga sukladno potrebama djece u lokalnoj zajednici,
- podršku socijalnom uključivanju i poboljšanje participacije djece,
- podršku razvoju privrženosti i općenito rastu i razvoju djece

U procesu deinstitutionalizacije sudjeluju: Ministarstvo socijalne politike i mladih čija je uloga osiguranje tehničke podrške, koordinacija procesa te praćenje i evaluacija samog procesa; domovi i druge pravne osobe – planiraju transformaciju i prilagođavaju proces ovisno potrebama svih korisnika; centri za socijalnu skrb koji aktivno pripremaju korisnike i njihove obitelji za povratak ili daljnje upućivanje u izvaninstitucijske oblike smještaja, te aktivno sudjeluju u prevenciji smještaja u instituciji (Operativni plan deinstitutionalizacije i transformacije domova socijalne skrbi i drugih pravnih osoba koje obavljaju djelatnost socijalne skrbi u republici hrvatskoj 2014 –2016, 2016).

Kako bi se očekivani pomak dogodio, potrebno je krenuti od samih roditelja i njihove edukacije, stručnjaka u radu s djecom i njihovog htijenja za poboljšanjem do same djece koja prosperiraju od tih promjena.

5. PRAVA DJETETA

Prvi službeni dokument kojim su objašnjena sva prava djeteta i obaveze drugih prema djetetu je Konvencija o pravima djeteta nastala 1989. godine. Bez obzira na djetetovu rasu, spol, vjeru, nacionalno, etničko ili društveno podrijetlo ili stupanj razvoja, dijete mora uživati dana mu prava. Svaka mjera pokrenuta prema djetetu mora biti vođena djetetovim najboljim interesom. U Konvenciji o pravima djeteta navodi se da radi potpunoga i skladnog razvoja svoje osobnosti dijete treba rasti u obiteljskoj sredini, u ozračju sreće, ljubavi i razumijevanja. Osim toga, Konvencija se sastoji od mnoštva prava djece temeljem kojih većina djece treba živjeti sa svojim biološkim roditeljima koji se trebaju o njima brinuti. Prvenstvena odgovornost roditelja je odgajati svoju djecu, a odgovornost države je pružati potporu roditeljima kako bi mogli ispunjavati tu odgovornost. Djeca imaju pravo na zaštitu od povrede i zlostavljanja, na obrazovanje i na odgovarajuću zdravstvenu zaštitu, ali istovremeno imaju pravo biti odgajana u svojoj obitelji. Ukoliko njihova obitelj nije u mogućnosti pružiti potrebnu skrb, dijete ima pravo na zamjensku obiteljsku skrb. Djeca s intelektualnim ili tjelesnim teškoćama imaju pravo na život u uvjetima koji potvrđuju njihovo

dostojanstvo i promiču samopouzdanje. Europskom konvencijom o ljudskim pravima zajamčeno je pravo na poštovanje privatnog i obiteljskog života te se propisuje da se javna vlast ne miješa u vršenje ovog prava, osim ako je takvo miješanje neophodna mjera u demokratskom društvu (Operativni plan deinstitutionalizacije i transformacije domova socijalne skrbi i drugih pravnih osoba koje obavljaju djelatnost socijalne skrbi u republici hrvatskoj 2014 – 2016, 2016).

Polazište prava djeteta na odrastanje u obitelji jest prioritet da za njega skrbe njegovi biološki roditelji. Ukoliko njegovi biološki roditelji ne mogu skrbiti za njega, nadležna tijela odgovorna su razmotriti sve mogućnosti za trajnu skrb djeteta. Nadležne institucije su dužne pronaći alternativnu skrb, u vidu trajnog smještaja u zamjensku obitelj, posvojenje ili dugoročnu udomiteljsku skrb, ako biološki roditelji i šira obitelj ne ispunjavaju uvjete za pružanje skladnog razvoja djeteta. Dijete u skladu sa svojom dobi ima pravo biti informirano o odlasku iz vlastite obitelji, iz centra za skrb ili od udomiteljske obitelji. Ima pravo sudjelovati u donošenju odluka koje se tiču njegovog života. Ima pravo na stalnu podršku od strane centra, doma ili udomitelja. Alternativni skrbnik obavezan je pružiti djetetu cjelokupno pravo na obrazovanje, edukaciju, rast i razvoj u pogodnim uvjetima (Zakon o udomiteljstvu, 2019). Dijete izmjenom skrbi ne gubi svoje pravo na identitet, posebice pravo na podatke o svojim roditeljima. U procesu odabira alternativne skrbi, dijete u svakom trenutku mora biti zaštićeno od bilo kojeg oblika zlostavljanja, zanemarivanja i iskorištavanja. Posvojenje ili bilo koji drugi oblik skrbi djece ne smije biti izvor financijske dobiti, zlostavljanja, prodaje ili trgovanja djecom, te je strogo kažnjivo (Radočaj, 2007).

Unatoč definiranim pravima djece u Konvenciji, glas djece i njihova mišljenja, često se zanemaruje. Rijetko se uzima u obzir prilikom donošenja odluka o skrbi ili kod planiranja nužnih promjena. Mnogi stručnjaci djecu shvaćaju poput objekta za koje znaju što im treba, što je suprotno shvaćanju djeteta izjednačenog s odraslom osobom, s obzirom na ista ljudska prava (Sladović Franz, Kregar Orešković, Vejmelka, 2007). Dijete jest biće koje je po svojoj ljudskosti i dostojanstvu jednako odraslome, izuzev tome što mu je potrebno vođenje odraslih. Vođenje ne podrazumijeva isključivanje djetetovog stava i mišljenja, već zaštitu i skrb te sudjelovanje među društvom (Širanović, 2011).

6. NAPUŠTANJE DJETETA

Većini je imati dijete, postati roditelj, sudjelovati u djetetovom rastu i razvoju, jedno od najljepših iskustava u životu. Gledati dijete kako raste i razvija se u časnog pojedinca, jedan je od motiva koji ne razlikuje biološke roditelje i posvojitelje. Kroz odrastanje, dolaze nova iskustva, nove prilike, istraživanje svijeta oko nas, no dolaze isto tako i nove prepreke, novi problemi te situacije na koje nas nitko nije direktno pripremio. U svakom napuštanju djeteta, odnosno iza davanja privremene i stalne skrbi o djetetu koje majke nisu ili jesu željele, jesu li ili nisu mogle skrbiti za dijete, stoji snažan razlog. Najčešći razlozi napuštanja djeteta su neplanirane ili neželjene trudnoće, neimaština ili trauma za kojom polazi i nepodobnost u ostvarivanju majčinske uloge. „Zbog jakog pritiska društva i obitelji, neke se žene odreknu djeteta koje vole, prije nego uopće dobiju priliku zrelo promisliti; to je najčešća sudbina maloljetnica...“ (Bonnet, 2000, Djeca tajne, st. 105). Nijedno dijete nije zaslužio biti odbačeno, nevoljeno ili zanemareno, no u cilju ostvarivanja dobrobiti za dijete, nekad je i napuštanje od strane bioloških roditelja, najbolja odluka. Naime, dijete koje nije odraslo u biološkoj obitelji, odnosno kroz djetinjstvo je mijenjalo skrbnike, bilo udomitelje, posvojitelje ili domove, nije nužno oštećeno, manje vrijedno ili slabijeg razvoja. Kroz godine se pokazalo da zapravo okolina „lijepi“ određene „etikete“ na djecu koja su „drugačija“. Djeca koja su prošla takva iskustva, govore kako nema te prošlosti koja može spriječiti budućnost jer, prvenstveno, od djeteta polazi želja da bude sretno (Brunet, 1989 prema Bonnet, 2000). Isto tako, krvno srodstvo ne garantira savršenog roditelja i sretno odrastanje. Nitko ne garantira da su se biološki roditelji na jednak način radovali svojem djetetu prije začeca, koliko su se potencijalni posvojitelji radovali prilikom čekanja na posvojenje. Ima li smisla uopće shvaćati pojam obitelji prema načinu začeca odnosno načina dolaska djeteta u obitelj? Nijedno takvo pitanje ne utječe na količinu ljubavi i sreće koja je potrebna djetetu za odrastanje.

7. EMOCIONALNI I PSIHIČKI RAZVOJ DJETETA

Cilj rada s djecom jest pružanje ljubavi te osjećaja sigurnosti i pripadnosti, koja brine o potrebama djeteta. U radu s djetetom koje prolazi teške trenutke trebamo omogućiti djetetu da odraste sa što manje „ožiljaka na duši“ kako bi proizašlo kao samostalna i odgovorna osoba koja će se moći nositi sa svim problemima u svom daljnjem životu.

Osvrnemo li se na teoriju privrženosti koju dijete razvija od najranije dobi, a služi kao djetetov prvi korak sigurnosti prema svijetu i okolini, razlikujemo sigurnu i nesigurnu privrženost. Djeca koja razviju sigurnu privrženost pokazuju više pozitivnih emocija, upornija su te lakše uspostavljaju međuljudske odnose u društvu. S druge strane, djeca koja su ostala bez roditeljske skrbi pa su kasnije mijenjala udomitelje i institucije, ili su proživjela oblik zlostavljanja ili zanemarivanja, imaju veće šanse za razvijanjem nesigurne privrženosti. Razvijena nesigurna privrženost rezultira niskim samopouzdanjem, osjećajem manje vrijednosti, nemogućnosti održavanja odnosa, nepovjerenjem te općenitom nesigurnosti u okolini (Vranjican, 2019). Djetetov zdrav razvoj ovisi o puno čimbenika tijekom odrastanja, posebno nakon izdvajanja iz prvobitnog boravišta. Dijete će lakše podnijeti promjene ukoliko mu nova okolina pruži toplo i podržavajuće okruženje koje je ispunjeno ljubavi. Česte promjene imaju utjecaj na djetetovo emocionalno i psihičko stanje, najčešće posljedice su manjak samopouzdanja, strah od napuštanja te nemogućnost stvaranja čvrstih socijalnih odnosa. Teškoće se mogu javiti u obliku problema sa spavanjem i prehranom te pokazivanja tjeskobe ili nesigurnosti. Poznate su i situacije ozbiljnijih emocionalnih teškoća poput ispada agresije, neprestanog plakanja ili potpuno odbijanje kontakata. Odvajanje djeteta od roditelja, poznatih osoba te promjena boravišta, imaju veći utjecaj na dijete ukoliko se takvi događaji ponavljaju češće. Manje posljedice imaju djeca koja su donekle pripremljena na promjenu, upućena u nove odnose uz postupno upoznavanje ljudi koji će ga okružiti. Prilagodba na posvojenje obično je lakša djeci koja su doživjela iskustvo odvajanja u ranom periodu života budući da u toj razvojnoj dobi dijete još ne percipira svjesno iskustvo gubitka (Jakovac – Lozić, 2000). Odvajanje kod djece starije dobi ostavlja veće posljedice jer su veće šanse da je dijete doživjelo traume u biološkoj obitelji te je već svjesno iskustva odbačenosti i gubitka. Od iznimne je važnosti da su posvojitelji upućeni u djetetovo zdravstveno stanje i moguće poteškoće. Mnogi primjeri iz prakse pokazuju da neinformiranost posvojitelja

od strane centara ili domova, predstavlja veliki problem u uspostavljanju bliskog emocionalnog odnosa s djetetom (Jakovac – Lozić, 2000). Može se dogoditi da posvojitelj, zbog neznanja, djetetovu ljutnju ili tugu protumači kao nešto što dijete namjerno radi. Negativne emocije su česta pojava tijekom prilagodbe, stoga je bitno da posvojitelj poznaje djetetovu povijest i bude upućen u njegovo ponašanje. Brojna istraživanja su pokazala da djeca koja dolaze u posvojiteljsku obitelj u kojoj su već prisutni emocionalni problemi, razvod ili se dogodi novi gubitak (smrtni slučaj) na dijete ostavlja više negativnog traga i loše utječe na prilagodbu nego kod posvojitelja koji imaju stabilan odnos (Brodzinsky, 1993 prema Birovljević i Kokorić, 2011).

8. POTENCIJALNI PROBLEMI

Sam proces posvojenja, prije i nakon samog čina, nužno je praćen procesom prilagodbe – kako djece i roditelja tako i njihove uže i šire okoline, a dinamika te prilagodbe ovisi o nizu čimbenika vezanih uz posvojenike (genetika, obilježja temperamenta, okolnosti tijekom trudnoće i poroda, iskustva prije posvojenja), posvojitelje (emocionalna stabilnost i zdravlje, roditeljski stil i način komunikacije, obiteljska struktura) te okolinu u kojoj se nalaze (društvene vrijednosti, sustav potpore) (Livingston Smith 2010 prema Kralj, Modić - Stanke, Topčić - Rosenberg, 2014). Posvojitelji se nerijetko nađu u različitim problematikama i iznenađujućim situacijama. Često dožive odbijanje od strane posvojenog djeteta, pritisak na odnosu s partnerom, proživljavaju nove, nepoznate emocije zbog same situacije, što je još teže ukoliko nemaju odgovarajuću podršku. Česte su prepreke u vezi bioloških roditelja djeteta i njihovog odnosa. Dolazi do situacija u kojima se ne snalaze ili nisu pripremljeni (na primjer kako djetetu prenijeti činjenice u posvojenju). Nakon što se odluče za posvojenje, potencijalni posvojitelji najčešće moraju pokazati iznimnu upornost i strpljivost kako bi realizirali roditeljstvo (Birovljević i Kokorić, 2011).

8.1. NEDOVOLJNA INFORMIRANOST

Sam postupak pripreme i edukacije potencijalnih posvojitelja za posvojenje u dosadašnjoj praksi posvojenja u Republici Hrvatskoj nije sustavno određen, pa se učestalo javljaju situacije da posvojitelji ulaze u posvojenje nepripremljeni. Često pristupajući procesu ustajalim mitovima o posvojenju, s idealiziranom slikom i nereálnim očekivanjima od posvojenog djeteta, s nezavršenim procesima tugovanja zbog nemogućnosti rađanja biološkog djeteta, s nepoznavanjem i nerazumijevanjem specifičnih reakcija i potreba posvojenog djeteta koje se javljaju kao posljedica traumatskih iskustava vezanih uz doživljaj odbacivanja, zanemarivanja ili zlostavljanja u biološkoj obitelji i slično (Birovljević i Kokorić, 2011). Zbog toga, nedovoljno pripremljeni i bez adekvatnih informacija o mogućim teškoćama prilagodbe, posvojitelji često doživljavaju probleme na koje nailaze kao izraz svoje nekompetentnosti u roditeljskoj ulozi, te zbog toga najčešće nisu još ni spremni potražiti podršku od stručnjaka iz centara za socijalnu skrb, kojima su unatoč tome, u ranijoj provjeri kompetentnosti dokazali da su spremni za korak roditeljstva.

Tijekom istraživanja (Kralj, Modić - Stanke, Topčić - Rosenberg, 2014), dio ispitanika izrazio je nezadovoljstvo dobivanja informacija u samom procesu posvajanja. Dok jednim dijelom shvaćaju odgovornost i obujam posla djelatnika centara koji sudjeluju u procesu, smatraju kako nedostaje stručnosti djelatnika u specifičnim problemima kako bi svi posvojitelji dobili potrebnu pomoć i podršku.

8.2. TRAJANJE POSTUPKA

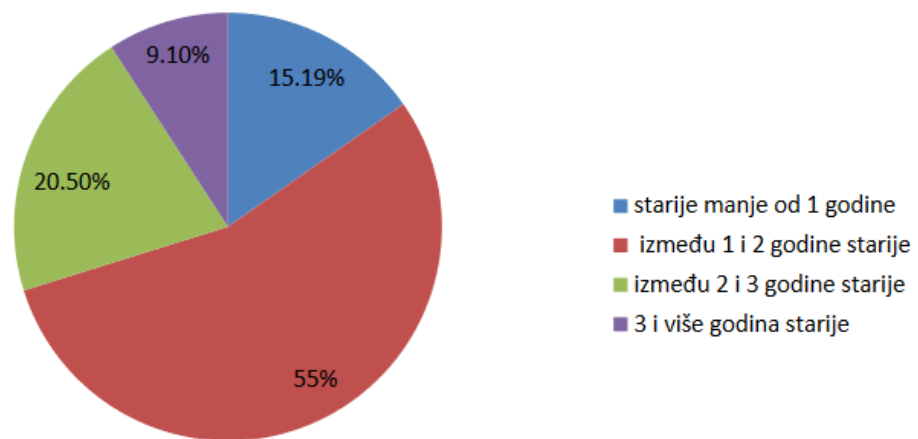
Trajanje samog postupka posvajanja djeteta je veoma relativno. Ovisi o bezbroj čimbenika i može trajati od godine dana pa sve do preko 10 godina. Prije početka procesa, centar za socijalnu skrb uputi potencijalne posvajateljce na mogućnost čekanja i na samo trajanje procesa. Događa se da neki već i na samom početku odustanu zbog predviđenog čekanja na roditeljstvo. Razlozi dugotrajnog procesa mogu biti zbog same dokumentacije, zbog neriješenih odnosa s biološkim roditeljima, zbog nepripremljenosti posvojitelja, određene prakse centra za socijalnu skrb ili jednostavno zbog nepodudarnosti djeteta i budućih roditelja.

8.3. OKOLINA

Postojanje predrasuda i stigmatizacija širi je problem koji se u društvu odnosi na sve manjine od čega nije isključena niti posvojiteljska zajednica. Međutim, predrasude ne samo da obilježavaju način na koje institucije, druga djeca i okolina reagira na posvojitelje i djecu, već utječe i na donošenje odluka o posvojenju, i na način kako se posvojitelji i djeca bave nastankom svoje obitelji, na način kako o tome razgovaraju i, u konačnici, na način na koji dijete integrira taj dio svoje prošlosti u svijest o sebi i vlastiti identitet (Kralj, Modić - Stanke, Topčić - Rosenberg, 2014). Reakcije okoline na posvajanje djeteta odnosno na posvojeno dijete variraju. U suvremeno doba, kroz brojna istraživanja i razvoj društva, posvajanje sve više izlazi iz okvira neugodnih, nepoznatih „tabu“ tema. Sve više ljudi i stručnih djelatnika je upoznato i educirano na tu temu. Što se tiče direktno okoline posvojitelja, na njima je hoće li reći užoj pa i široj obitelji, okruženju u kojem žive i institucijama s kojima se susreću.

8.4. SPREMNOST RODITELJA NA POSVOJENJE

Prema podacima Ministarstva socijalne politike i mladih iz 2014. godine, u Republici Hrvatskoj je od 3166 djece, 400 djece s uvjetima pogodnim za posvojenje krajem 2014. godine nije posvojeno. Ponekad, iako su ispunjeni uvjeti za posvojenje, određenoj djeci, centar za socijalnu skrb, odnosno njihovi djelatnici, ne uspijevaju pronaći odgovarajuće roditelje. Od 400 djece (gore navedenih), 70% se smatra teže posvojjivom djecom (Matković i sur., 2016). Teže posvojjivom djecom se smatraju kategorije djece starija od 6 godina, djeca koja potječu iz višebrojnih obitelji, djeca koja su pripadnici romske nacionalne manjine te djeca s razvojnim i/ili zdravstvenim poteškoćama. Proces posvojenja je sam po sebi težak, pogotovo kada se pokušavaju zadovoljiti želje i potrebe obje strane. Prema podacima istraživanja (Matković i sur., 2016) od 88 ispitanika samo 9,10% se izjasnilo kako bi posvojilo dijete starije od 3 godine, dok je najveći postotak od 55% zauzelo izbor djeteta između 1 i 2 godine. Ovo konkretno pitanje se odnosilo koliko su posvojitelji spremni pomaknuti granicu dobi djeteta u slučaju da se pojavi konkretno dijete za posvojenje.

Slika 1 Izvor: Matković, P., Modić Stanke, K., Topčić Rosenberg, D. (2016). Prepreke posvojenju „teže posvojive djece“. Zagreb: ADOPTA

Pristup posvojenju sa očekivanjima o djetetu i njegovim karakteristikama, točnoj dobi, osobinama i određenim željenim ponašanjem, jest jedan od razloga odustajanja. Roditelji koji su stvarno spremni ostvariti obitelj na ovaj način, moraju biti spremni i na mnogo ustupaka i smanjenje zacrtanih očekivanja. Većina razloga za posvojenjem mlađeg djeteta pridodaje se mišljenju o lakšoj prilagodbi, lakšem navikavanju i smatranju da je mlađe dijete lakše odgojiti po vlastitim standardima. Posvojitelji koji su spremni učiniti više ustupaka i imaju manje prohtjeva vezano uz dijete, provedu manje vremena u samom procesu.

9. EDUKACIJE I SPREMNOST STRUČNJAKA U RADU S DJECOM

Podvojena su mišljenja jesu li stručni suradnici, djelatnici centara za rad s djecom te na kraju i odgajatelji dovoljno educirani za rad u specifičnim situacijama s posvojenom/udomljenom djecom. Rezultati istraživanja provedenog u SAD na općoj populaciji (National Adoption Attitudes Survey, 2002) ne govore tome u prilog; gotovo 50% sudionika smatra da će posvojena djeca u odnosu na ostalu vjerojatnije razviti probleme u ponašanju i školovanju, a više od 30% smatra da će posvojena djeca vjerojatnije imati medicinske probleme i probleme s drogom/alkoholom te manje vjerojatno biti sretna, samopouzdana i dobro prilagođena. Slični rezultati dobiveni su i na stručnjacima – školskim savjetnicima, socijalnim radnicima i obiteljskim terapeutima, što sugerira da bi posvojena djeca - osim od strane okoline - mogla biti stigmatizirana i od strane profesionalaca kojima je posao da (im) pružaju podršku i pomoć (Modić – Stanke, Vučković, 2016). Stručnjaci koji rade s djecom trebali bi prije svega biti svjesni da je većina posvojene djece dobro prilagođena i u interakciji s njima kretati s tom pretpostavkom. Također, važno je da budu informirani o temi posvojenja i educirani o specifičnostima posvojiteljskih obitelji jer nedostatak znanja o posvojenju kod stručnjaka može dovesti do neadekvatnog postupanja s članovima posvojiteljskih obitelji. O tome svjedoče negativna iskustva članova posvojiteljskih obitelji sa stručnjacima iz područja obrazovanja i mentalnog zdravlja, a sličan trend opaža se i u Hrvatskoj, gdje su posvojitelji nezadovoljni razinom educiranosti stručnjaka u centrima za socijalnu skrb i odgojno-obrazovnim ustanovama o temi posvojenja i njihovom (ne)osviještenosti o ključnim temama vezanim uz posvojenje (Kralj, Modić Stanke i Topčić - Rosenberg, 2014). S obzirom na to da percepcija stručnjaka kao nedovoljno educiranih kod posvojitelja može stvoriti otpor u traženju stručne podrške i pomoći (Miall, 1987 prema Vučković 2016), trebalo bi u sklopu sustava visokog obrazovanja omogućiti (dodatnu) edukaciju na temu posvojenja budućim stručnjacima kako bi se osigurala njihova kompetentnost u radu s posvojiteljskim obiteljima. Važnost učenja takvog sadržaja prepoznaju i sami stručnjaci koji samostalno iskazuju potrebu za više edukacije u tom području.

ZAKLJUČAK

Osnovno polazište navedenih procesa jest da svako dijete zaslužuje biti sretno i voljeno. Svako dijete treba obitelj i siguran dom. Osnova svakog procesa treba biti na strani djetetove dobrobiti. Djetetu koje je posvojeno ili udomljeno, treba pružiti isti status, prava i mogućnosti, kao i djetetu koje to uživa u biološkoj obitelji. Cilj sretnog djetinjstva jest stvaranje zadovoljnog i ostvarenog odraslog koji pomiče granice društva. Obitelj nije definirana načinom na koji je to postala, već odnosom kakva jeste. Ne postoji nijedno istraživanje koje dokazuje količinu razvoja, sreće i ljubavi, s obzirom na to je li obitelj tradicionalna ili ne. Dijete koje je odraslo u biološkoj obitelji ne bi trebalo imati veća prava na sreću i ljubav, više mogućnosti za uspjehom niti povlastice na putu ka odrastanju. Društvo se razvija iz godine u godinu, iz stoljeća u stoljeće te dokazuje kako je samo sebi najveća prepreka. Smatram da bi trebalo postojati više udruga u Republici Hrvatskoj koje bi se bavile pripremom posvojitelja, udomitelja i djece koja to proživljavaju. Zanemarivanje djece je jedan od gorućih problema u državi, a malo ljudi se bavi tim pitanjima. Djece u domovima je svake godine sve više, a svijest društva je u nazadovanju. Unazad par godina, raste broj istraživanja o lošem mentalnom stanju djece te se sve više pridaje važnost psihičkom zdravlju i poboljšanju istoga. Prisutnost depresije, anksioznosti i tjeskobe kod djece i mladih, isto tako raste iz godine u godinu. Cilj ovog rada jest jačanje svijesti o težini posljedica napuštanja djeteta, o težini samog procesa nastanka obitelji, s naglaskom na potrebne promjene i poboljšanja u sustavu i društvu općenito. U ovom zaključku želim naglasiti važnost psihičkog zdravlja kao osnovu sretnog djeteta, odrastanja te u konačnici sretno obitelji.

LITERATURA

1. Bonnet, C. (2000). *Djeca tajne*. Zagreb: BIOS
2. Jakovac – Lozić, D. (2000). *Posvojenje*. Split: Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu
3. Kokorić, S. B. (2019). Posvojenje – različite perspektive, isti cilj, *Na drugi način*, 7 – 37.
4. Kralj, S., Modić – Stanke, K., Topčić – Rosenberg, D. (2014). *Problemi i potrebe posvojiteljskih obitelji tijekom procesa prilagodbe i integracije posvojene djece u obitelj, odgojno – obrazovne institucije i okolinu*. Zagreb: ADOPTA
5. Matković, P., Modić Stanke, K., Topčić Rosenberg, D. (2016). *Prepreke posvojenju „teže posvojive djece“*. Zagreb: ADOPTA
6. McGinn, J. (2002). National Attitudes on Adoption, *National Adoption Attitudes Survey*, 22(4), 55.
7. Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku (2016). Operativni plan deinstitucionalizacije i transformacije domova socijalne skrbi i drugih pravnih osoba koje obavljaju djelatnost socijalne skrbi u republici hrvatskoj 2014. – 2016. Preuzeto 02.09.2020. s <https://mdomsp.gov.hr/operativni-plan-deinstitucionalizacije-i-transformacije-domova-socijalne-skrbi-i-drugih-pravnih-osoba-koje-obavljaju-djelatnost-socijalne-skrbi-u-republici-hrvatskoj-2014-2016-2002/2002>
8. Modić – Stanke, K., Vučković, J. (2016). Implicitni stavovi prema posvojenoj djeci – treba li budućim stručnjacima (dodatna) edukacija o temi posvojenja? *Suvremena psihologija* 46 (3), 242-246.
9. Narodne novine (2014). *Obiteljski zakon Republike Hrvatske*. NN 103/15 (NN 75/2014). Preuzeto 20.08.2020. s <https://www.zakon.hr/z/88/Obiteljski-zakon>
10. Narodne novine (2010). *Ustav Republike Hrvatske (pročišćeni tekst)*. NN 56/90 (NN 85/2010). Preuzeto 18.07.2020. s <https://www.zakon.hr/z/94/Ustav-Republike-Hrvatske>
11. Narodne novine (2019). *Zakon o udomiteljstvu*, NN 115/18 (NN 85/2019). Preuzeto 13.07.2020. s <https://www.zakon.hr/z/485/Zakon-o-udomiteljstvu>

12. Radočaj, T. (2007). Prijevod - Pravo djeteta na odrastanje u obitelji: smjernice za praktičan rad na državnom posvojenju i udomiteljskoj skrbi. *Ljetopis socijalnog rada*, 14 (1), 233 – 256.
13. SIMPOZIJ socijalnih radnika (2004). *Uloga socijalnog rada u zaštiti djece - zbornik radova*. Zagreb: Hrvatska udruga socijalnih radnika
14. Sladović Franz, B., Kregar Orešković, K., Vejmelka, L. (2007). Iskustvo života u dječjem domu: kvalitativna analiza izjava mladih. *Ljetopis socijalnog rada*, 14 (3), 553-578.
15. Sovar, I. (2014). Institucionalizacija i deinstitutionalizacija ustanova za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi. *Ljetopis socijalnog rada*, 22 (2), 311 – 332.
16. Širanović, A. (2011). Prava djeteta između zaštite odraslih i djetetovog vlastitog mišljenja i djelovanja. *Pedagoški istraživanja*, 8 (2), 311 – 319.
17. UNICEF (2017). *Konvencija o pravima djeteta*. Preuzeto 25.07.2020. s <https://www.unicef.org/croatia/konvencija-o-pravima-djeteta>
18. Vranjican, D. (2019). Čimbenici koji utječu na pozitivan socio - emocionalni razvoj djece. *Napredak : Časopis za interdisciplinarna istraživanja u odgoju i obrazovanju*, 160 (3-4), 319 – 338.
19. Žižak, A. (2015). *Udomiteljstvo djece u Hrvatskoj*. Zagreb: UNICEF Ured za Hrvatsku

IZJAVA O IZVORNOSTI ZAVRŠNOG RADA

Izjavljujem da je moj završni rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristio drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.
